

REMBRANDTŮV DRUH A KONKURENT JAN LIEVENS

Rembrandt a Lievens jsou často zmiňováni jedním dechem. Jan Lievens byl o rok mladší než Rembrandt a byl v učení u místního malíře od osmi let. V pouhých deseti letech se přestěhoval do Amsterdamu, aby se stal žákem malíře historických výjevů Pietra Lastmana. Rembrandt v této době ještě navštěvoval školu. Rembrandt a Lievens byli prokazatelně v úzkém kontaktu mezi rokem 1628 a začátkem 30. let. Jejich vztah je jedním z nejnámějších příkladů spolupráce a rivality v dějinách umění.

Rembrandt i Lievens opakovaně malovali stejná témata, pravděpodobně aby se vzájemně triumfovali. Měřítkem mohlo být například, který z nich určitý příběh namaluje přesvědčivějším způsobem.

Rembrandt začal brzy přijímat žáky. V únoru 1628 se jeho žákem stal Gerard Dou a krátce poté se připojil

Isaack Jourdeville. Po smrti jeho rodičů platil Jourdevillovy výdaje soud spravující záležitosti sirotků, díky čemuž máme zaznamenáno, že byl Rembrandtovým žákem až do podzimu 1631. Jeho *Poprsí mladého muže* prozrazuje Rembrandtův vliv.

Constantijn Huygens, tajemník místodržitele Fredericka Hendricka, v této době několikrát navštívil Rembrandta i Lievense a psal o nich ve své autobiografii. Zmiňuje je společně, ale zajímavější je, že jako znalec umění jejich díla srovnává. Usuzuje, že Lievens „nedosahuje Rembrandtovy živosti a nápaditosti“. S obdivem mluví o jejich zápalu a nadšení pro práci a o myšlenkách, kterými se vyrovnají velkým italským malířům. Huygens poznamenává, že jeho portrét, který namaloval Lievens, vzbudil velký obdiv.

Díky Huygensovi získali Rembrandt i Lievens klienty a zakázky v dvorských kruzích v Haagu. Patří mezi ně

např. portréty dvou synů sesazeného krále Friedricha V. Falckého, který pobýval v Haagu v exilu a byl nazýván „Zimním králem“. Roku 1631 Lievens namaloval prince Karla Ludwiga s jeho vychovatelem, zatímco Rembrandt portrétoval prince Ruprechta, také s vychovatelem.

VLEVO Námětem tohoto obrazu je princ Ruprecht Falcký a jeho vychovatel. Pravděpodobně je to první Rembrandtovo plátno. Údajně na obraze pracoval i Rembrandtův žák Dou. Olej na plátně, 102,5 × 88 cm, 1631; © The Paul J. Getty Museum, Los Angeles

DOLE Bratr prince Ruprechta, Karel Ludvík Falcký, byl portrétován Janem Lievensem se svým vychovatelem Wolradem von Plessen tak, aby výjev připomínal filozofa Aristotela vyučujícího mladého Alexandra Velikého. Olej na plátně, 103,5 × 96,5 cm, 1631; © The Paul J. Getty Museum, Los Angeles

Constantijn Huygens

Constantijn Huygens (1596–1687) byl jmenován tajemníkem místodržitele (guvernéra) Fredericka Hendricka v roce 1625 a pracoval pro holandskou královskou rodinu celý život. Doprovázel místodržitele téměř na všech jeho taženích. Díky množství dochované korespondence a rukopisů toho o Huygensovi mnoho víme. V jednom z rukopisů píše o svém dětství, kdy byl velký důraz kladen na studium jazyků a hudby. V autobiografii také vzpomíná na své návštěvy u Rembrandta a Lievense.

NAHOŘE Portrét Constantijna Huygense namalovaný Janem Lievensem a datovaný kolem roku 1630; © Rijksmuseum, Amsterdam

PŘÍLOHA 1 *Tronie* od Jana Lievense. Některé série *tronii*, neboli charakterových hlav od Jana Lievense byly vydány. Ačkoliv žádná z nich se nedochovala jako celek, lze z názvů tisků a jejich rozměrů odvodit, který lept do které série patřil.

PŘÍLOHA 2 Nevíme o více než pěti stvrzenkách plateb za výuku Rembrandtova žáka Isacka Jourdevilla. Pocházejí z let 1630–32. Z nich se dovídáme, že žáci platili Rembrandtovi 100 guldenů za rok. Zde naleznete tři ze stvrzenek (viz překlad na str. 60).

VPRAVO Od Rembrandtova leidenského žáka Isacka Jourdevilla není známo mnoho obrazů. Tento je pravděpodobně autoportrétem; foto; © National Gallery of Ireland

Posledně zmíněný obraz obsahuje rozpoznatelné stopy rukopisu Gerarda Doua, který asi obraz dokončil, když Rembrandt odešel do Amsterdamu. Tyto obrazy jsou *portraits historiés*, což znamená, že osoby jsou zobrazeny jako určité historické postavy. Rembrandt zvolil biblické téma, Lievens příběh ze starověkého Řecka.

Rembrandt a Lievens se vydali vlastními cestami přibližně roku 1632. Lievens odcestoval do Anglie a později do Antverp. Ale i tehdy mezi nimi přetrvávala jistá rivalita. Roku 1635 využil Rembrandt některé lepty *tronii*, tváří, které dříve nakreslil Lievens, pro vlastní práci. Okopíroval obrysy Lievensových leptů na desku a dokreslil je vlastním způsobem vytvořiv tak novou verzi. Na desku napsal „Rembrandt retuceert“, což v zásadě znamená „vylepšeno Rembrandtem“. Ačkoliv později žili Rembrandt i Lievens léta ve stejnou dobu v Amsterdamu, předpokládá se, že se již nestýkali – možná se jejich rivalita natolik vystupňovala, že přerostla v roztržku.

NAHOŘE Tento mladý malíř, třímající štětku a z odstupu hledící na desku na stojanu, je možná sám Rembrandt. Olej na dřevě (24,8 × 31,7 cm), asi 1627–8; Bridgeman Art Library; © Museum of Fine Arts, Boston, Massachusetts, USA

VLEVO DOLE Okolo roku 1631 vytvořil Lievens několik leptů tváří včetně poprsí starého muže s vypoulenými očima a domácí čapkou; © Rijksmuseum, Amsterdam

VPRAVO DOLE Roku 1635 použil Rembrandt Lievensovy lepty jako předlohu. Tento lept je nazýván *První velikonoční podobizna*. Rembrandt na ni napsal, že ji „geretuckeerd“ (vylepšil); © Rijksmuseum, Amsterdam

NAHOŘE Rembrandt vytvořil velké množství autoportrétů, Lievens nanejvýš několik. Jediný nepochybný portrét Jana Lievense namaloval Anthonis van Dyck a vyryl Lucas Vorsterman; © Rijksmuseum, Amsterdam

Tronie

Mezi portréty a *troniami* je rozdíl: portrét vzniká na objednávku konkrétní osoby, zatímco u *tronie* je totožnost modelu nepodstatná. Více záleželo na vylíčení typických znaků (např. starší, šedovlasý muž, orientální typ) nebo o zachycení výrazů tváře. To je důvodem, proč se *tronii*m říká i „charakterové hlavy“. *Tronie* vznikaly jako cvičení, ale i pro trh. *Tronie* od Rembrandta se objevují v mnoha dobových soupisech majetku.

